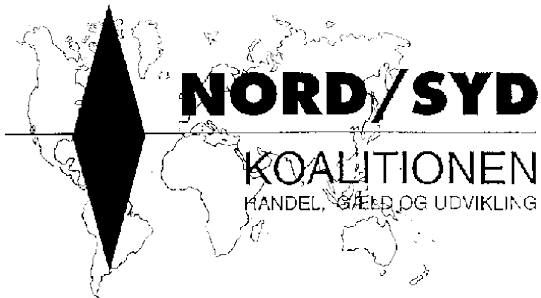

I samarbejde med

De kommende WTO-forhandlinger

- Synspunkter og forslag fra danske miljø- og udviklingsorganisationer

Indholdsfortegnelse

[Indledning](#)

[1. Miljø](#)

[2. Udvikling, fattigdomsbekæmpelse og kønsaspektet](#)

[3. Arbejdstagerrettigheder](#)

[4. Landbrug](#)

[5. Intellektuelle ejendomsrettigheder](#)

[6. Investeringer](#)

[7. Konkurrence](#)

[8. Demokratisering af WTO](#)

[Om dette skrift](#)

Indledning

På WTO's ministerkonference i maj 1998 blev det besluttet at indlede forberedelsen af en ny runde af omfattende forhandlinger om handelsliberaliseringer. De endelige beslutninger om igangsættelsen af forhandlingsrunden, herunder afgrænsningen af de emner, der skal forhandles om, forventes truffet på en ministerkonference i november-december 1999. I den forrige forhandlingsrunde om handelsliberaliseringer, den såkaldte Uruguay-runde, blev bæredygtig udvikling indskrevet i formålsparagraffen for den ny verdenshandelsorganisation, WTO. Nogen afgørende betydning har dette endnu ikke haft: Der er stadig problemer med at integrere miljøhensyn i WTO's regulering af verdenshandelen, og udvikling af verdens fattigste lande er fortsat prioriteret overordentligt lavt, ligesom der ikke tages hensyn til, at handelsliberalisering kan have forskellige konsekvenser for mænd og kvinder. Uruguay-runden resulterede i nogle få forbedringer for u-landene. Der blev indgået aftaler, som skulle give u-landene bedre muligheder for at eksportere visse landbrugsvarer og tekstiler til de rige lande. Endvidere blev de fattige fødevarerimporterende lande lovet kompensation for stigende priser på fødevarer. Desværre kan det konstateres, at de rige lande endnu ikke har levet op til deres forpligtelser.

I takt med den stadigt stigende internationale handel bliver behovet for global regulering af sociale og miljømæssige spørgsmål stadig mere påtrængende. Handelsliberalisering skaber både tabere og vindere og medfører et behov for fordelingspolitik på internationalt niveau, for eksempel i form af særlige hensyn og øget udviklingsbistand til de lande og befolkningsgrupper, der bliver hægtet af udviklingen og marginaliserede. Uden en global miljøpolitik kan ureguleret handel medføre yderligere pres på jordens begrænsede ressourcer.

Hvis WTO skal leve op til sit formål og således bidrage meningsfuldt til bæredygtig udvikling, må der ikke i den kommende forhandlingsrunde fokuseres på handelsliberalisering som det altdominerende mål. I stedet må der tages udgangspunkt i behovet for en mere omfattende regulering af verdenshandelen, hvor hensyn til miljø og udvikling integreres.

92-gruppen og Nord/Syd-koalitionen mener, at Danmark bør arbejde for, at hovedformålet med den kommende forhandlingsrunde i WTO bliver at fremme bæredygtig udvikling, og at Danmark derfor bør arbejde for, at forhandlingerne resulterer i betydelige fremskridt på følgende områder:

- Hensynet til miljøet bør reelt integreres i WTO-aftalerne.
- Udvikling og bekæmpelse af fattigdom i den 3. verden bør gøres til en hovedprioritet i reguleringen af verdenshandelen, ligesom kønsaspektet bør integreres i reguleringen.
- Krav om overholdelse af arbejdstagerrettigheder bør indarbejdes i WTO-aftalerne.
- Reguleringen af verdensmarkedet bør udvides til at omfatte investeringer og konkurrenceforhold.
- Organisationen WTO bør demokratiseres.

På nogle områder er forhandlingerne i WTO allerede i dag i hårdknude, så forhandlingerne i den kommende runde bliver formentlig vanskelige. Der er en tendens til, at u-landene blokerer for inddragelse af miljøhensyn og arbejdstagerrettigheder, som de betragter som nye former for protektionisme. På den anden side fører EU og USA, trods retorik om det modsatte, en u-landsfjendtlig linje ved fortsat at begrænse de fattige landes markedsadgang på følsomme produkter som landbrug og tekstiler, ved tomme løfter om kompensation og aggressiv politik vedrørende patentbeskyttelse, anti-dumping m.v. U-landenes skepsis overfor at forhandle om nye emner som miljø, arbejdstagerrettigheder og kønsaspektet er med andre ord forståelig, men ikke særligt fremadrettet.

Hvis en kommende forhandlingsrunde skal kunne igangsætte en positiv udvikling og medvirke til at give bæredygtig udvikling et reelt indhold i WTO, må Danmark og EU søge at bryde dette dødvande ved at fremlægge udspil, der indebærer indrømmelser til u-landene som modydelse for, at de nye emner inddrages i forhandlingerne.

Nedenfor peges på en række konkrete forslag, som hver især peger i retning af bæredygtig udvikling, og som Danmark bør arbejde for. Realiseringen af forslagene bør imidlertid ikke nødvendigvis afvente afslutningen af den kommende runde af handelsliberaliseringsforhandlinger, som kan komme til at trække ud i årevis. Muligheder for at opnå fremskridt før afslutningen af runden bør opspores og udnyttes.

1. Miljø

Der er ikke sket nævneværdige fremskridt på miljøområdet, siden WTO blev etableret i 1995. Det er således fortsat uafklaret, om WTO kan misbruges til at underkende nogle af de handelsrestriktioner, der anvendes i internationale miljøkonventioner såsom Montrealprotokollen, Baselkonventionen og CITES.

Det er også uklart, i hvilket omfang WTO-aftalerne begrænser mulighederne for at indføre regional eller national miljøregulering, som har konsekvenser for importerede produkter. I WTO er der afgjort flere tvister om nationale miljøregler, og hver gang har resultatet været, at reglerne er blevet underkendt.

Miljøargumenter bør ikke anvendes til at indføre skjulte handelsrestriktioner, såkaldt "grøn protektionisme", men omvendt bør det forhindres, at hensynet til den fri handel for forrang fremfor miljøhensyn.

Danmark bør fortsat arbejde for, at der vedtages forpligtende internationale regler på miljøområdet, og at handelsrestriktioner kan være en del af sådanne regler. Reglerne bør som udgangspunkt være minimumsregler og indeholde en miljøgaranti, der tillader det enkelte land at tage mere vidtgående hensyn til miljøet.

Danmark bør endvidere arbejde for, at restriktioner overfor importerede varer, der skyldes miljøproblemer knyttet til produktionsprocessen i oprindelseslandet, kun bruges overfor u-lande, hvis andre løsningsmuligheder (bistand, teknologioverførsel, internationale aftaler mv.) ikke er tilstrækkeligt effektive. Ved brug af handelsrestriktioner overfor varer fra u-lande, bør der fortrinsvis anvendes positive incitament (f.eks. miljømærkning og øget markedsadgang for mindre miljøbelastende produkter) fremfor negative sanktioner (f.eks. afgifter og importforbud).

I WTO bør Danmark arbejde for:

1.1 At det klart og tydeligt indskrives i WTO-aftalerne, at der kan anvendes handelsrestriktioner i internationale miljøkonventioner, og at der kan indføres handelsstraf overfor lande, der ikke overholder internationale miljøkonventioner.

1.2 At det præciseres i WTO-aftalerne, at nationalstater og regionale samarbejdsorganer kan gennemføre enhver velbegrunnet miljøregulering - også regulering baseret på

forsigtighedsprincippet - hvis der stilles mindst samme krav til egne varer og tjenesteydelser som til importerede, og hvis reglerne er i overensstemmelse med eventuelle forpligtende internationale miljøaftaler på området.

1.3 At der tilknyttes miljøfaglig ekspertise til WTO-paneler og appelorganer, der skal afgøre tvister vedrørende miljøregulering.

Den kommende runde af handelsliberaliseringsforhandlinger bør struktureres således, at fremskridt på miljøområdet ikke nødvendigvis skal afvente afslutningen af den samlede runde. Det vil således være hensigtsmæssigt at få skabt klarhed over regelgrundlaget hurtigst muligt, idet der er en række tvister om miljøregler under behandling i WTO, og flere må forventes i de kommende år.

Fjernelse af handelsrestriktioner kan få såvel positive som negative konsekvenser for miljøet. Derfor bør miljøaspektet inddrages i forbindelse med alle forhandlingsområder i den kommende runde, og der bør gennemføres analyser af handelsliberaliseringens konsekvenser for bæredygtig udvikling, før aftalerne træder i kraft (se forslag 2.1 nedenfor). Danmark bør arbejde energisk for, at den kommende runde kommer til at omfatte forhandlinger i sektorer, som kan resultere i fremskridt for miljøet. Danmark bør således arbejde for:

1.4 At der indgås nye aftaler om reduktion af miljøskadelige subsidier indenfor eksempelvis energisektoren, fiskeriet og landbruget. (Se også afsnit 4 vedrørende landbrug.)

1.5 At der opnås hurtige resultater med hensyn til liberalisering af handel med miljøvenlige produkter (f.eks. økologiske varer og bæredygtigt produceret regnskovstræ) samt miljøteknologi.

2. Udvikling, fattigdomsbekæmpelse og kønsaspektet

WTO er godt på vej til at blive en global handelsorganisation. 134 lande er medlemmer af organisationen, og en række lande, deriblandt Kina og Rusland, har søgt om optagelse.

Det bør medføre, at verdenshandlen reguleres på en måde, som er til fordel for hele jordens befolkning, og ikke kun for indbyggerne i de rige lande. Iagttagere betegnede med rette Uruguay-runden som "de rige landes runde". Det må ikke gentage sig. Danmark bør arbejde for, at de fattiges problemer sættes i centrum i den kommende runde.

Kvinder og piger udgør 70% af verdens fattigste. Blandt andet derfor er det vigtigt at inddrage kønsaspektet i forbindelse med reguleringen af verdenshandlen.

Danmark bør blandt andet arbejde for:

2.1 At der gennemføres analyser af handelsliberaliseringens konsekvenser for bæredygtig udvikling, herunder konsekvenser for kvinder og børn. Analyserne bør foretages før aftalerne sættes i kraft og i forbindelse med WTO's regelmæssige gennemgange af medlemslandenes handelspolitikker.

2.2 At der indføres ordninger med det formål at give fuld kompensation til fattige for skadelige virkninger af fremtidige liberaliseringer. Kompensationen må ikke modregnes i u-landsbistanden.

2.3 At de mindst udviklede u-lande gives fri adgang (dvs. ingen told eller kvoter) til de rige landes markeder.

2.4 At de rige lande nedsætter toldsatserne for u-landenes varer, herunder landbrugsvarer (se også afsnit 4 vedrørende landbrug), fisk og fiskeprodukter samt lædervarer, tekstiler og tøj. I øvrigt må det sikres, at der ikke sker forringelser af Aftalen om Tøj og Tekstiler, hvilket blandt andet indebærer, at alle former for kvoter for disse varer skal afskaffes inden år 2005.

2.5 At de rige lande afvikler toldeskalationen, dvs. den praksis, at toldsatserne er højere for forarbejdede end uforarbejdede produkter.

2.6 At der indgås aftaler om liberalisering af handlen med serviceydelser, der er af særlig betydning for u-landene.

2.7 At WTO tillader handelsaftaler som Lomé-aftalen, dvs. aftaler hvor i-lande giver en gruppe u-lande bedre markedsadgang, uden samtidig at få fri adgang til de pågældende u-landes markeder.

2.8 At de rige landes muligheder for at misbruge reglerne vedrørende anti-dumping begrænses. Anti-dumpingforanstaltninger bør begrænses til situationer med markedsdominans og bør være omfattet af WTO's normale tvistbilægningssystem.

2.9 At WTO pålægges at opbygge kompetence i til at foretage kønsspecifikke analyser, herunder analyser af, hvordan ændringer i handelspolitik påvirker kvinders og mænds erhverv, beskæftigelse, indkomst, kontrol over resurser m.v.

3. Arbejdstagerrettigheder

Der er risiko for, at øget frihandel fører til miljømæssig og social dumping; at produktionen placeres i lande med den dårligste miljøregulering og den ringeste beskyttelse af arbejdere. Og det kan føre til et pres for forringelser i andre lande.

Der foreligger en omfattende dokumentation for, at arbejderrettighederne krænkes i en lang række lande, og det er bekymrende, at u-landenes konkurrence om arbejdspladser fører til skabelse af flere og flere eksport fri-zoner, hvor selv de mest grundlæggende arbejdstagerrettigheder ikke overholdes. En stor del af de ansatte i disse fri-zoner er kvinder og børn.

Bæredygtig udvikling kan ikke realiseres i et klima af fattigdom og undertrykkelse af arbejdere - tværtimod: bæredygtig udvikling indebærer, at der skabes udvikling for verdens fattigste.

Der er international enighed om, at syv konventioner fra FN's arbejdsorganisation, ILO, udgør hjørnesteinen i menneskerettigheder på arbejdspladsen. Sådan blev de også betegnet i aftalerne fra FN's Sociale Topmøde i København 1995, og som sådan må de indføres i WTO's regelsæt.

Det drejer sig om ILO-konventionerne nr. 138 (om retten til barndom), 29 og 105 (om retten til at være fri for slaveri og tvangsarbejde), 87 og 98 (om retten til medlemskab af fagforening efter eget valg og retten til at organisere sig kollektivt) samt 100 og 111 (om retten til ikke at blive

diskrimineret på baggrund af køn, race, farve, religion, politiske standpunkter, nationalitet eller etnisk oprindelse).

Krav om overholdelse af arbejdstager rettigheder bør ikke være skalkeskjul for protektionisme, men omvendt bør det sikres, at den fri handel ikke fører til et "race to the bottom". Det bør blandt andet sikres ved:

3.1 At WTO's medlemslande forpligtes til at overholde de grundlæggende arbejdstagerrettigheder, samt at der indføres muligheder for sanktioner, når der konstateres krænkelse af disse rettigheder.

3.2 At spørgsmål om overholdelse af arbejds-tagerrettigheder inddrages i WTO's regelmæssige gennemgang af medlemslandenes handelspolitikker.

4. Landbrug

EU's og andre rige landes landbrugsstøtteordninger resulterer i en intensiv landbrugsproduktion med store miljøproblemer til følge. Støtteordningerne fører endvidere til voldsomme forvriddinger på de internationale markeder for fødevarer og landbrugsprodukter.

Salg af overskudsproduktion med eksportstøtte giver unfair konkurrence på mange u-landsmarkeder og interne støtteordninger til landbruget i de rige lande skaber kunstigt lave priser på verdensmarkedet. Det frister ofte regeringer i u-lande til at basere landenes fødevarerforsyning på import af billige fødevarer fremfor at udvikle landets eget potentiale for fødevarerproduktion.

Den nuværende landbrugsaftale i WTO indeholder så mange undtagelser, at den har ført til meget få ændringer i de rige landes eksportstøtte, produktionsstøtte og markedsadgangen for u-landenes landbrugsprodukter.

Omvendt har mange u-lande i dag åbnet deres markeder for landbrugsprodukter langt mere end EU's medlemsstater, ikke som resultat af WTO-forpligtelser, men som led i økonomiske reformprogrammer med betingelser herom sat af Den Internationale Valutafond eller Verdensbanken.

Der er en risiko for, at man i det multilaterale handelssystem i sine bestræbelser på at fremme den frie handel og begrænse den protektionisme, som har hjulpet blandt andre EU til at udvikle sig fra importør til eksportør af fødevarer, nu vil forhindre u-lande i at beskytte deres fødevaremarkeder, så de kan udvikle potentialet i deres egne landbrugssektorer og fødevarerproduktion.

Danmarks høje prioritering af u-landspolitikken bør medføre, at der arbejdes intenst for at en revideret landbrugsaftale giver u-landene muligheder for at fremme fødevarer sikkerheden ved at udvikle og beskytte deres egen landbrugsproduktion. Dette bør ske ved:

4.1 At u-landene i højere grad bliver undtaget for krav om åbning af egne markeder for landbrugsvarer, navnlig markederne for basisfødevarerprodukter.

4.2 At u-landene sikres bedre muligheder for at støtte udviklingen af deres landbrug/fødevarer sikkerhed, f.eks. ved at bestemte former for landbrugsstøtte tillades i u-lande.

Desuden bør en revideret landbrugsaftale sigte mod en mere fair konkurrence og færre markedsforvridninger. Danmark bør derfor arbejde for:

4.3 At der sker en hurtig aftrapning af eksportstøtte, både i form af strammere lofter over den samlede støtte, og med loft over, hvor stor støtte, der kan gives til eksporten til bestemte markeder (f.eks. i form af et loft over, hvor stor en andel støtten må udgøre af en vares salgspris).

4.4 At der gennemføres yderligere begrænsninger af den tilladte landbrugsstøtte og skrappe regler for undtagelse for såkaldt afkoblede støtteformer: Hvis de som EU's dyrepræmier og hektarstøtte er knyttet til historisk ydelse og besætningsstørrelse o.lign., bør de ikke undtages fra krav om begrænsning.

4.5 At en ny WTO-aftale på landbrugsområdet fortsat tillader støtte til miljø- og natur-bevaring, økologisk jordbrug samt andre former for ekstensivering af landbrugsproduktionen. Området bør dog følges nøje, så det forhindres at disse støtteformer fører til unfair konkurrence overfor producenter i u-lande.

4.6 At markedsadgangen til EU's markeder forbedres for u-landene generelt; også for produkter, der er omfattet af EU's landbrugspolitik. I første omgang bør der gives fri markedsadgang for landbrugsprodukter fra de mindst udviklede lande.

Når der gennemføres begrænsninger i eksportstøtten og landbrugsstøtten, kan man forvente en stigning i verdensmarkedets priser på visse landbrugsprodukter. Det kan på kort sigt skade u-lande, der er afhængige af fødevarieimport (nettofødevarieimporterende lande). Det er derfor fortsat centralt at holde fast i og forny løftet fra Marrakesh i 1994 om kompensation for mulige negative effekter af landbrugsaftalen. Indtil nu er løftet endnu ikke blevet udmøntet. Danmark bør arbejde for:

4.7 At nettofødevarieimporterende lande gives kompensation for de prisstigninger, som den nuværende landbrugsaftale har resulteret i. Kompensationen må ikke modregnes i u-landsbistanden.

4.8 At det i forbindelse med en ny landbrugsaftale aftales at yde støtte til landbrugsudvikling i nettofødevarieimporterende lande for at forebygge mulige negative effekter, samt at der ydes kompensation for de prisstigninger, som aftalen måtte resultere i.

5. Intellectuelle ejendomsrettigheder

Intellectuelle ejendomsrettigheder er reguleret i den såkaldte TRIPS-aftale (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) under WTO. Ifølge aftalen skal medlemslandene iværksætte patentbeskyttelse på områder, som endnu ikke er omfattet af den nationale lovgivning. I-landene havde frist til at indføre denne beskyttelse inden 1996, mens u-landene har frist til år 2000, dog har de mindst udviklede lande frist til 2005.

TRIPS-aftalen regulerer bl.a. copyrights, industrielle design, varemærker, patenter og beskyttelse af plantesorter. Dette er områder, hvor hovedparten af u-landene hidtil ikke har lovgivet, hvorfor der skal ske udvikling af et omfattende lovsæt og opbygges en administration. Det har de færreste u-lande kapacitet og økonomiske ressourcer til at gennemføre indenfor den aftalte tidsfrist.

Ifølge TRIPS-aftalens artikel 27.3 (b) er landene ikke forpligtet til at yde patentbeskyttelse på planter og dyr. Men de er forpligtet til at yde beskyttelse på plantevarianter. Dette kan ske enten ved at indføre patentsystemer efter vestlig model eller ved indførelsen af andre, såkaldte "sui generis - systemer".

Under den kommende forhandlingsrunde i WTO må det forventes, at u-landene vil opleve et øget pres for at få udvidet artikel 27.3 (b) til at omfatte mere end den gør i dag eller en fuldstændig fjernelse af artiklen, således at intet længere kan udelades fra patentering. USA har allerede meddelt at man vil forsøge at fjerne sui generis - systemerne. Det vil i givet fald resultere i, at den bioteknologiske industri vil kunne tage patenter på alle former for genetisk materiale uden hensyntagen til u-lande eller oprindelige folk, hvilket strider mod dansk udviklings-politik.

Danmark bør derfor arbejde for:

5.1 At TRIPS-aftalen gøres mindre restriktiv , blandt andet ved kortere beskyttelsesperioder for patenter, samt at de mindst udviklede lande undtages fra TRIPS-aftalen.

5.2 At fristen for indførelse af sui generis - systemer udskydes, og at der ydes støtte til u-lande, som ikke har den nødvendige kapacitet til at udvikle sådanne systemer.

5.3 At TRIPS-aftalens artikel 27.3 (b) bevares i sin nuværende form, således at landene fortsat kan undlade at patentere planter og dyr.

5.4 At bøndernes rettigheder til jord, såsæd mv. sikres ved, at "Farmers Rights" anerkendes i TRIPS-aftalen.

5.5 At oprindelige folks rettigheder til egne ressourcer sikres ved, at Biodiversitetskonventionen får forrang fremfor TRIPS-aftalen.

5.6 At der indføres regler om kompensation til u-lande ved patentering eller anden kommerciel udnyttelse af deres genetiske ressourcer.

6. Investeringer

Investeringer på tværs af landegrænser har siden midten af 1980'erne fået en markant stigende betydning for verdensøkonomien. Hvor handel mellem lande tidligere spillede den største rolle for forsyning af udenlandske markeder med varer og tjenesteydelser, er denne rolle nu overtaget af udenlandske direkte investeringer.

Investorerens rettigheder sikres typisk ved at der indgås en bilateral investeringsaftale mellem investorens oprindelsesland og det modtagende land. Det internationale samarbejde på investeringsområdet kan forbedres og lettes ved indgåelse af en multilateral investeringsaftale til afløsning af de mange bilaterale aftaler, samtidig med at en sådan aftale juridisk vil ligestille nationer med svage og stærke økonomier.

Med den stærke stigning i udenlandske investeringer er der også sket en voldsom transnationalisering af private selskaber. Dermed er det blevet meget presserende at gennemføre en regulering af transnationale selskaber og deres investeringer på internationalt plan. En multilateral aftale om investeringer skal derfor ikke kun vedrøre investorers rettigheder, men også deres pligter.

I en multilateral investeringsaftale bør der tages særlige hensyn til u-landene. For at kunne udvikle deres nationale økonomier og sikre særlig hensyntagen til fattige befolkningsgrupper og kvinder, bør u-lande have lov til at stille særlige krav til investeringers konkrete udformning. Det kan være krav om ansættelse af lokal arbejdskraft, reinvestering af overskud og delvist nationalt ejerskab af investeringen. Desuden bør u-landene kunne regulere overførslerne af kapital til udlandet, og dermed have mulighed for at gribe ind overfor spekulation og underskud på betalingsbalancen.

FN-systemet ville med dets bredere og mere demokratiske sammensætning principielt set være det ideelle sted for forhandling af en multilateral investeringsaftale. Realistisk set må forhandlingerne imidlertid foregå og en aftale indgås i WTO-regi. Det skyldes dels, at WTO er den vigtigste internationale samarbejdsorganisation på det økonomiske område, og dels at WTO opererer med bindende regler, tvistbilæggesystem og sanktions-muligheder.

Danmark bør med andre ord arbejde for, at forhandlinger om en multilateral investeringsaftale bliver en del af den kommende WTO-runde. En hvilken som helst aftale er imidlertid ikke bedre en ingen aftale. Der er brug for en multilateral investeringsaftale, der har til formål at sikre en demokratisk regulering af investeringer på internationalt plan til fremme af en globalt bæredygtig udvikling. Det kræves af en sådan aftale:

6.1 At aftalen indebærer, at investorer forpligtes til at overholde ILO's konventioner om de grundlæggende arbejdstagerrettigheder og OECD's retningslinier for transnationale selskaber.

6.2 At aftalen indebærer, at investorer forpligtes til at bidrage til overholdelsen af FN's Menneskerettighedserklæring med tilhørende konventioner samt at medvirke til overholdelsen af internationale miljøkonventioner.

6.3 At det grundlæggende WTO-princip om nationalbehandling udstrækkes til også at forbyde den positive særbehandling af udenlandske investeringer, der i dag ofte resulterer i tilsidesættelse af regler vedrørende beskyttelse af miljø og arbejdstagere, blandt andet i eksport fri-zoner.

6.4 At aftalen indebærer, at der skal gennemføres miljøkonsekvensvurderinger og høringer af lokalbefolkningen forud for placeringen af nye, store produktionsanlæg o.lign.

6.5 At aftalen ikke gør det vanskeligere at gennemføre sædvanlig national regulering, f.eks. regulering vedrørende fysisk planlægning, miljø, arbejdsmiljø, forbrugerbeskyttelse, skat og kulturpolitik.

6.6 At aftalen giver u-lande mulighed for at stille særlige krav til investeringer, eksempelvis krav om ansættelse af lokal arbejdskraft, reinvestering af overskud og delvist nationalt ejerskab af investeringen.

6.7 At aftalen giver u-lande mulighed for at regulere overførslerne af kapital til udlandet.

6.8 At aftalen ikke lægger hindringer i vejen for, at der i andre fora gennemføres aftaler, som besværliggør valutaspækulation, eksempelvis ved at hindre eller begrænse kortsigtede kapitalbevægelser.

6.9 At aftalen indebærer, at tvistbilæggelser kommer til at foregå mellem stater som i det nuværende WTO system, suppleret med en større åbenhed og gennemsigtighed i processen.

6.10 At aftalen kommer til at gælde for områder og sektorer, der eksplicit nævnes i aftalen.

6.11 At det bliver muligt for de enkelte lande selv at bestemme hvilke områder og sektorer, aftalen skal gælde for.

7. Konkurrence

På internationalt plan findes endnu ingen bindende og effektive regler, der forebygger monopoldannelse og konkurrenceforvridende praksis så som prisdumping, udelukkelse af konkurrenter og udførsel af overskud gennem koncerninterne afregningssystemer.

I WTO findes ganske vist regler om anti-dumping, men disse er mangelfulde. Anti-dumpingreglerne tilgodeser nationale selskaber, hvorfor de i realiteten er en hindring for konkurrence.

I WTO-regi findes også en aftale om offentlige indkøb. Aftalen skaber bedre muligheder for konkurrence, idet den indebærer, at udenlandske og indenlandske leverandører skal behandles lige. Det er imidlertid kun 25 lande, der er omfattet af denne aftale, og en lang række varer og tjenesteydelser er undtaget.

Bindende international konkurrenceregulering vil kunne give u-landene væsentlige fordele. Dels vil sådanne regler kunne føre til, at i-landenes markeder bliver mere åbne overfor importerede varer fra u-landene, dels vil reglerne begrænse de multinationale selskabers til tider hensynsløse praksis. Internationale konkurrenceregler bør dog tage særlig hensyn til fødesikkerheden samt landbrugs- og industriudviklingen i u-landene ved at tillade beskyttelse af særligt sårbare sektorer i disse lande mod udenlandsk konkurrence.

Danmark bør med andre ord arbejde for, at der i WTO-regi indgås en aftale om konkurrenceregulering, som tager særligt hensyn til u-landenes situation. Danmark bør endvidere arbejde for:

7.1 At aftalen forbyder konkurrenceforvridende praksisser.

7.2 At aftalen tillader beskyttelse af særligt sårbare sektorer i u-lande mod udenlandsk konkurrence.

Se endvidere forslag 1.4 vedrørende subsidier, 2.8 vedrørende anti-dumping samt 4.1-4.5 vedrørende landbrugsstøtte.

8. Demokratisering af WTO

Historisk set har forhandlinger om handelsliberaliseringer i GATT været præget af lukkethed, og denne tradition er fortsat i WTO. Men i takt med, at WTO-aftalerne er komme til at omfatte en større kreds af produkter og en bredere kreds af problemstillinger, er det blevet mere nødvendigt at få inddraget politikere og befolkninger i beslutningsprocesserne.

På det seneste er WTO-sekretariatet begyndt aktivt at informere omverdenen om, hvad der foregår i WTO. Men hovedreglen i WTO er fortsat, at alle dokumenter er fortrolige indtil den sag, de vedrører er afsluttet. Det gælder bl.a. dagsordener, forslag til beslutninger, baggrundspapirer og mødereferater.

Nogle få typer af dokumenter bliver offentliggjort automatisk efter en vis forsinkelsesperiode. Øvrige dokumenter offentliggøres kun, hvis der ikke er lande, som har indvendinger mod offentliggørelsen.

Det er væsentligt at sikre åbenhed i WTO. De fleste former for mødepapirer bør være tilgængelige, før der træffes beslutninger. Ellers forbliver det kun dem med de bedste kontakter, der er i stand til at påvirke beslutningerne. I praksis vil det formentlig primært sige amerikanske og europæiske industri- og landbrugsorganisationer samt de transnationale selskaber.

Lukketheden medfører endvidere, at der ikke sker nogen uafhængig, kritisk granskning af de data og analyser, der ligger til grund for forhandlingerne. Danmark bør arbejde for:

8.1 At forslag til dagsordener offentliggøres i god tid, inden møder holdes.

8.2 At forslag fra medlemslande og baggrundspapirer fra WTO-sekretariatet bliver offentligt tilgængelige, så snart de er fremsendt officielt. I nærmere definerede undtagelsestilfælde kan sådanne dokumenter dog holdes fortrolige i en kort periode.

8.3 At NGO'er får lov at fremsende skriftlige indlæg til møder i WTO.

8.4 At NGO-repræsentanter får lov at overvære nærmere bestemte dele af møder i WTO.

8.5 At mødereferater kommer til at indeholde informationer om de holdninger, medlemslandene har givet udtryk for, og at referaterne bliver offentligt tilgængelige, så snart de er godkendt.

8.6 At konklusioner fra WTO-paneler og appelorganer offentliggøres, så snart de er udarbejdet.

8.7 At der arrangeres regelmæssige informationsmøder mellem NGO'er og formænd eller andre regeringsrepræsentanter fra WTO's råd og komiteer.

8.8 At WTO-sekretariatet pålægges i særlig grad at søge at informere NGO'er fra den 3. verden, herunder at der etableres informationskanaler for NGO'er uden adgang til internettet, og at der afholdes kurser for NGO'er fra den 3. verden.

8.9 At der tages skridt mod inddragelse af de nationale parlamenter i WTO-arbejdet, f.eks. ved etablering af en parlamentarisk forsamling i tilknytning til WTO's ministerkonferencer.

I 1998 startede forhandlinger om revision af WTO's regler for fortrolighed og offentliggørelse af dokumenter, men disse forhandlinger har hidtil været resultatløse. Såfremt der ikke sker betydelige fremskridt på området inden den næste runde af handelsliberaliseringsforhandlinger, bør emnet medtages, dog på en sådan måde, at fremskridt på området ikke nødvendigvis skal afvente afslutningen af den samlede runde.

Selv om hvert medlemsland har en stemme i WTO, er realiteten den, at få rige lande har den afgørende indflydelse. I kraft af deres økonomiske styrke er EU, USA og Japan de centrale aktører.

Den ulige magtfordeling skyldes også, at mange af forhandlingerne reelt føres i uformelle sammenhænge. Mange u-lande har ingen mulighed for at være med, dels fordi de ikke informeres om de uformelle forhandlinger, dels fordi de ikke har ressourcer til at deltage, selv om de eventuelt kender til møderne.

Det er i det hele taget et problem, at de færreste u-lande råder over den ekspertise, der skal til for at kunne analysere konsekvenserne af forslag, der fremlægges i WTO, ligesom de ikke har den ekspertise, der er nødvendig for at kunne gøre effektivt brug af WTO's tvistbilægningssystem.

Mere formalisering og åbenhed i forhandlinger og afstemninger kan bidrage til at give u-landene større indflydelse i WTO, ligesom det vil medvirke til at inddrage politikere, presse og befolkninger i beslutningerne, både i rige og fattige lande.

Danmark bør arbejde for:

8.10 At forhandlinger så vidt muligt sker i formaliseret regi, samt at resultatet af møder og forhandlinger i uformelt regi gøres tilgængelige for andre lande.

8.11 At der ydes finansiel støtte til at sikre de fattigste u-lande eller grupper heraf bedre repræsentation ved WTO.

8.12 At u-landenes muligheder for at benytte WTO's tvistbilægningssystem forbedres ved at sikre dem adgang til kvalificeret rådgivning.

8.13 At rige lande pålægges at betale begge parterers sagsomkostninger, når de taber WTO-sager til u-lande.

Om dette skrift

Følgende organisationer står bag de fremførte synspunkter og forslag, uden at hver enkelt organisation nødvendigvis vil kunne erklære sig enig i hver eneste detalje. Organisationerne er forskellige, og det er ikke alle, der har en mening om alt, hvad der er berørt i papiret. Tilsvarende vil nogle organisationer have tilføjelser og yderligere forslag, som de selv vil søge at fremme.

Arbejderbevægelsens Internationale Forum
Danmarks Naturfredningsforening
Dansk Ornitologisk Forening/BirdLife Danmark
Det Økologiske Råd og Selskab
FairNet

**FN-forbundet
Folkekirkens Nødhjælp
Greenpeace
Ibis
Kvindernes U-landsudvalg
Mellempøkeligt Samvirke
Nepenthes
WWF Verdensnaturfonden**

Dette skrift er udgivet i marts 1999. Skriftet er resultatet af et samarbejde mellem organisationer, som er medlemmer af 92-gruppen eller Nord/Syd-koalitionen. I 92-gruppen samarbejder danske miljø- og udviklingsorganisationer om opfølgningen på FN's Miljø- og Udviklingskonference i Rio de Janeiro, 1992. Nord/Syd-koalitionen er en koalition af danske NGO'er, der arbejder med handel, gæld og udvikling.

Nord/Syd koalitionen sekretariat:

**Nord/Syd-koalitionen
c/o Ibis
Nørrebrogade 68B
2200 København N
tlf. 35 35 87 88.**